

Nr 29.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1942 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juni 1936 (nr 373) med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit m. m. jämte i ämnet väckt motion, såvitt angår anslagsfrågor.

(1:a avd.)

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkterna 114 och 115, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1942/43 beräkna

dels till Jordbrukets kreditkassor: Revision av jordbrukskasserörelsen m. m. ett anslag av 53,000 kronor,

dels ock till Jordbrukets kreditkassor: Förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen ett förslagsanslag av 215,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 6 februari 1942 avläten, till jordbruksutskottet i vad angår anslagsfrågor hänvisad proposition, nr 41, under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen bland annat att för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa

ej mindre till Jordbrukets kreditkassor: Revision av jordbrukskasserörelsen m. m. ett anslag av 53,000 kronor;

än även till Jordbrukets kreditkassor: Förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen ett förslagsanslag av 215,000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet i vad angår anslagsfrågor hänvisad motion, nr 255 av herr *Pettersson* i Dahl, vari hemställts, att avdelningskontor under centralkassor med en viss omslutning må på särskild framställning och med Kungl. Maj:ts medgivande bli jämställda med centralkassor.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionen, hänvisas till denna.

Frågan om revision av bestämmelserna för jordbrukskasserörelsen har varit föremål för utredning genom särskilda sakkunniga. Dessa — vilka tillkallats med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndiganden den 14 oktober 1938 och den 2 februari 1940 — ha utgjorts av egnahemsdirektören V. S. Ljungdahl, tillika ordförande, bankspektören S. J. Lindeberg, verkställande ledamoten i svenska jordbrukskreditkassan, lantbrukaren N. Adler, verkställande direktö-

ren i Gävleborgs läns centralkassa för jordbrukskredit P. Svensson, bankrådet Hj. K. A. Ekengren och byråchefen hos egnahemsstyrelsen Y. A. R. Ericsson.

De sakkunniga, vilka antagit benämningen *jordbrukskassautredningen*, ha den 29 januari 1941 framlagt betänkande med förslag till förordning om jordbrukets kreditkassor m. m. Betänkandet åtföljes av ett särskilt yttrande av ledamoten av utredningen Svensson.

Över betänkandet ha *yttranden* efter remiss avgivits av pensionsstyrelsen och fullmäktige för folkpensioneringsfonden, generalpoststyrelsen, statskontoret, bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, statistiska centralbyrån, lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Östergötlands, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Skaraborgs, Örebro, Gävleborgs, Jämtlands och Västerbottens län — i vilka län centralkassor för jordbrukskredit ha säte — lånenämnden för sekundär jordbrukskredit, fullmäktige i riksgäldskontoret, fullmäktige i riksbanken, styrelsen för Sveriges allmänna hypoteksbank, Sveriges lantbruksförbund och riksförbundet landsbygdens folk. Lantbruksstyrelsen har vid sitt yttrande fogat ett yttrande i ärendet från hushållningssällskapens ombuds förvaltningsutskott. Bank- och fondinspektionen har överlämnat yttranden från styrelserna för svenska jordbrukskreditkassan, centralkassorna och svenska bankföreningen. Vid sparbanksinspektionens yttrande är fogat ett yttrande från styrelsen för svenska sparbanksföreningen, vid yttrandet från länsstyrelsen i Gävleborgs län ett yttrande från samma läns centralkassa samt vid yttrandena från länsstyrelserna i Östergötlands och Skaraborgs län yttrandena från respektive läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Från centralkassornas sida har avgivits ett gemensamt yttrande, vilket utarbetats vid ett möte mellan kassornas direktörer.

De bestämmelser, som nu reglera jordbrukskasserörelsen, återfinnas i lagen den 26 juni 1936 (nr 373) med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit ävensom förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor samt förordningen den 3 juni 1932 (nr 165) angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor. Vid upprepade tillfällen ha ändringar vidtagits i dessa författningar. Särskilt betydelsefulla ändringar ha genomförts genom författningar den 26 juni 1936 (nr 374 och 375). Vidare bör nämnas det den 12 september 1930 utfärdade reglementet för svenska jordbrukskreditkassan (nr 337) samt vissa kungörelser angående överlämnande till riksbanken av statsobligationer såsom pant för centralkassas förbindelser, av vilka kungörelser den senaste är utfärdad den 26 juni 1936 (nr 376). I fråga om förvaltningsbidrag åt jordbrukets kreditkassor äro föreskrifter meddelade i en kungörelse den 13 februari 1931 (nr 17), ändrad genom en kungörelse den 26 juni 1936 (nr 377).

Den kreditorganisation, varom här är fråga, består av jordbrukskassor såsom lokalorgan, centralkassor för jordbrukskredit, utgörande samman-

slutningar av jordbrukskassor, till vilka jordbrukskassorna skola vara avslutna, samt, såsom ett för hela kasserörelsen gemensamt centralorgan, svenska jordbrukskreditkassan.

Beträffande den del av förevarande proposition, som hänvisats till jordbruksutskottet för behandling, antecknas vidare följande.

Såsom förut omnämnts ha i kungörelse den 13 februari 1931 (nr 17) föreskrifter meddelats angående förvaltningsbidrag åt jordbrukets kreditkassor.

Enligt sagda kungörelse utgår förvaltningsbidrag till jordbrukskreditkassan för vart och ett av de fem första åren från och med det, då kassan börjat sin verksamhet (år 1930), med 0.05 procent, för vart och ett av de följande fem åren med 0.025 procent, för vart och ett av de därpå följande fem åren med 0.0125 procent samt för vart och ett av de därnäst följande fem åren med 0.00625 procent av kassans sammanlagda utlåning vid utgången av det år, för vilket bidraget utgår. Bidraget till centralkassorna utgår med belopp, motsvarande för varje till centralkassa ansluten jordbrukskassa eller annan ekonomisk förening 200 kronor för vart och ett av de fem första åren från och med det, då centralkassan vunnit godkännande, 100 kronor för vart och ett av de följande fem åren, 50 kronor för vart och ett av de därpå följande fem åren samt 25 kronor för vart och ett av de därnäst följande fem åren.

För jordbrukskassa utgår statsbidraget med belopp, motsvarande för medlem 4 kronor för vart och ett av de fem första åren från och med det, då kassan vunnit godkännande, 2 kronor för vart och ett av de följande fem åren, 1 krona för vart och ett av de därpå följande fem åren samt 50 öre för vart och ett av de därnäst följande fem åren. Centralkassa eller jordbrukskassa, som vunnit godkännande från det allmännas sida före den 1 oktober 1930 — då 1930 års förordning trädde i kraft — får uppbära bidrag enligt nyssnämnda grunder från och med det år, varunder kassans stadgar bringats att överensstämma med vad som föreskrives i nämnda förordning, varvid iakttages, att bidragets storlek bestämmes såsom om godkännande givits det år, varunder nyss nämnda överensstämmelse åvägabringats.

Utöver förvaltningsbidragen ha anslag anvisats såsom bidrag till bestridandet av revisionskostnader samt upplysnings- och organisationskostnader.

Utredningen har funnit önskvärt, att jordbrukskasserörelsen så snart som möjligt gör sig oberoende av ifrågavarande stöd från statens sida. Enligt vad utredningen framhållit, torde denna uppfattning delas av rörelsens ledning. Utredningen har förordat, att förvaltningsbidrag icke skola utgå till kassor, som bildas efter den nya författningens ikraftträdande. Beträffande redan bildade kassor har utredningen erinrat, att enligt de nuvarande reglerna för förvaltningsbidragen dessa efter hand minskas och försvinna, varigenom statens stöd åt rörelsen automatiskt reduceras till beloppet. Utredningen har ansett sig icke böra framlägga förslag om indragning av förvaltningsbidragen i annan omfattning än som följer av nämnda automatiska nedgång. Emellertid har utredningen utgått från att, allteftersom bidragen minskas till betydelsen, kassorna skola bliva benägna att avstå från bidragen, så att förslagsvis efter år 1945 några ytterligare bidrag icke längre skola behöva utbetalas.

I detta sammanhang har utredningen uttalat sig för att centralkassa icke tilldelas förvaltningsbidrag för ansluten jordbruksekonomisk förening under annan förutsättning än att föreningen står i verklig affärsförbindelse med centralkassan.

Beträffande det anslag, som staten plägat anvisa till jordbrukskreditkassans revisions-, instruktions- och organisationsverksamhet, har utredningen funnit sig icke ha anledning att föreslå någon ändring. I detta sammanhang har utredningen fäst uppmärksamheten på att nämnda kassa årligen lämnar bidrag till bank- och fondinspektionen för dess tillsyn över jordbrukskasserörelsen.

I flera av de avgivna yttrandena har framhållits önskvärdheten av att det statliga stödet åt jordbrukskasserörelsen så snart som möjligt avvecklas. Sålunda har *bank- och fondinspektionen* ifrågasatt huruvida icke redan nu vid tillämpningen av bestämmelserna angående förvaltningsbidrag vissa reduceringar lämpligen borde ske. I sådant avseende har inspektionen åberopat innehållet i en inom ämbetsverket upprättad promemoria. I denna har bland annat anförts följande:

I anledning av ett uttalande av 1933 års riksdagsrevisorer har numera den principen kommit till tillämpning, att förvaltningsbidrag till centralkassa för anslutna ekonomiska föreningar utgår endast då vederbörande förening under det år, för vilket bidrag beräknas, stått i verklig affärsförbindelse med vederbörande centralkassa, antingen genom att till centralkassan hava lämnat medel för insättning å inlåningsräkning eller genom att hos centralkassan hava utnyttjat kredit, i båda fallen i någon egentlig omfattning. Genom en år 1936 genomförd ändring i jordbrukskasseförordningen är centralkassa numera berättigad att å checkräkning mottaga insättningar jämväl av andra än anslutna jordbrukskassor och ekonomiska föreningar. Eftersom numera en var, ekonomisk förening eller annan, äger att hos centralkassa verkställa insättning å bankmässiga räkningar, synes den omständigheten, att ekonomisk förening har ett mera betydande belopp innestående å sådan räkning, icke böra utgöra skäl för att centralkassan skall för den ekonomiska föreningen få uppbära förvaltningsbidrag. Förvaltningsbidrag till centralkassa synes därför böra utgå, förutom för jordbrukskassor, allenast för sådana ekonomiska föreningar, vilka under det år, varom fråga är, utnyttjat kredit hos centralkassan i sådan omfattning, att föreningen på grund därav kan anses hava stått i verklig affärsförbindelse med centralkassan.

Inom jordbrukskassor förekommer ej sällan, att medlem inträtt med allenast en eller annan andel och utan att ens till någon del fullgöra den skyldighet att verkställa inbetalning å tecknad andelsinsats, som i jordbrukskasseförordningen är stadgad, och i mycket stor utsträckning hava jordbrukskassemedlemmar försummat att verkställa fullständig inbetalning av insatsbelopp inom den tid, som berörda förordning angiver. Det måste anses obefogat, att jordbrukskassa för sådan medlem åtnjuter förvaltningsbidrag, och det ifrågasättes, huruvida icke detsamma bör gälla beträffande förvaltningsbidrag för medlem, som efter den medgivna övergångstiden icke till fullo inbetalt insatsbelopp. Ofta har det vidare visat sig, att jordbrukskassemedlem icke haft annan förbindelse med sin jordbrukskassa, än att han anmält sig såsom medlem och möjligen att han anlitat jordbrukskassans förmedling vid insättning av medel å bankmässig räkning hos vederbörande centralkassa, en rätt som emellertid står även icke-medlem till buds. De synpunkter, vilka, enligt vad förut framhållits, gjorts gällande i fråga om förvaltningsbidrag till cen-

tralkassa, borde skäligen komma till tillämpning i fråga om jordbrukskassa på så sätt att förvaltningsbidrag till jordbrukskassa ej må utgå för sådan jordbrukskassamedlem, som icke under det år, varom fråga är, verkligen anlitat sin jordbrukskassa. I anslutning till vad som anförts beträffande centralkassor, bör därvid icke tagas i beräkning, att medlem eventuellt anlitat jordbrukskassan för förmedling av insättning hos vederbörande centralkassa.

Inspektionen har hållit före att också frågan om en avveckling av det stöd, som staten lämnar jordbrukskreditkassan genom anslag till kassans revisions-, instruktions- och organisationsverksamhet, borde upptagas till övervägande.

Länsstyrelsen i Örebro län har ifrågasatt, om icke såsom förutsättning för att centralkassa skulle erhålla förvaltningsbidrag för ansluten förening borde krävas, att föreningen tecknade en viss, ej för lågt tilltagen minimiprocent av de andelar, med vilka den finge vara delaktig i kassan.

Även statskontoret, sparbanksinspektionen och fullmäktige i riksbanken ha uttalat sig för en begränsning av det statliga stödet åt jordbrukskasserörelsen.

Beträffande beräkningen av vissa anslag till jordbrukskasserörelsen må erinras om följande.

För budgetåret 1941/42 ha anvisats *dels* till Jordbrukets kreditkassor: Revision av jordbrukskasserörelsen m. m. ett anslag av 53,000 kronor och *dels* till Jordbrukets kreditkassor: Förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen ett förslagsanslag av 260,000 kronor.

I skrivelse den 6 september 1941 har styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan bland annat anfört följande:

För budgetåret 1941/42 beräknas kostnaden för den revisions-, instruktions- och organisationsverksamhet, som åvilar jordbrukskreditkassan, uppgå till omkring 120,000 kronor. I denna kostnad ingår ett belopp å 30,000 kronor, vilket kreditkassan enligt statsmakternas beslut har att inleverera till statsverket såsom bidrag till bank- och fondinspektionens kostnader för jordbrukskassetillsynen. Nyss angivna bidrag har bestämts såsom ett provisorium, enär frågan om grunderna för bidraget i fråga befunnits böra ytterligare prövas före deras definitiva fastställande. Då fastställda grunder för beräkning av berörda bidrag för bekostande av bank- och fondinspektionens verksamhet för budgetåret 1942/43 alltså saknas, anser sig styrelsen tills vidare kunna antaga, att bidraget även för sagda budgetår kommer att bestämmas till 30,000 kronor. Under denna förutsättning synes även anslaget till revision av jordbrukskasserörelsen m. m. för budgetåret 1942/43 kunna begränsas till ett belopp lika med det för innevarande budgetår utgående, d. v. s. 53,000 kronor.

Till grund för den närmare beräkningen av anslagsbehovet för förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen under budgetåret 1942/43 böra läggas förhållandena vid 1942 års utgång. På grund härav kan det erforderliga beloppet icke för närvarande med säkerhet fixeras, varför beräkningen lämpligen torde få byggas på nu tillgängliga siffror beträffande de för anslaget storlek bestämmande förhållandena. Beträffande de anslutna andra ekonomiska föreningarna beräknas förvaltningsbidrag endast för de föreningar, som hava affärer av viss art och omfattning med vederbörande centralkassa. Med angivna utgångspunkter skulle förvaltningsbidraget utgöra:

för Svenska Jordbrukskreditkassan:

0.0125 % å en utlåning av 24 milj. kronor kronor 3,000

för centralkassorna:

50 kronor för en var av 595 jordbrukskassor och 120 andra
föreningar » 35,750

100 kronor för en var av 145 jordbrukskassor och 5 andra
föreningar » 15,000

för jordbrukskassorna:

1 krona för c:a 61,000 medlemmar » 61,000

2 kronor » » 46,000 » » 92,000

4 » » » 2,000 » » 8,000

eller tillsammans kronor 214,750.

Anslaget till förvaltningsbidrag har jordbrukskreditkassans styrelse i enlighet härmed ansett böra upptagas till 215,000 kronor.

Departementschefen har i ärendet anfört och föreslagit följande:

I enlighet med utredningens förslag torde förvaltningsbidrag icke böra utgå till kassor, som bildas efter ikraftträdandet av den nya jordbrukskassorfattningen. Jag delar även utredningens mening därutinnan att statsbidrag snart nog helt skola kunna avvaras av kasserörelsen. Det kan anses ligga i rörelsens eget intresse att i detta hänseende göra sig oberoende av statens stöd. I avbidan härpå anser jag icke tillräckliga skäl finnas att nu, såsom bank- och fondinspektionen föreslagit, vidtaga särskilda inskränkningar i fråga om bidragsgrunderna.

Vid beräkningen i årets statsverksproposition av inkomsterna för budgetåret 1942/43 har förutsatts, att jordbrukskasserörelsens bidrag till kostnaderna för jordbrukskassetillsynen för nämnda budgetår skall uttagas med ett från 30,000 till 35,000 kronor förhöjt belopp. Anslaget till revision av jordbrukskasserörelsen m. m. torde oavsett denna höjning böra bibehållas vid nuvarande belopp av 53,000 kronor.

I anslutning till de anslagsberäkningar, som verkstälts av styrelsen för jordbrukskreditkassan, torde till förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen för budgetåret 1942/43 böra upptagas ett förslagsanslag av 215,000 kronor.»

Utskottet.

Utskottet biträder vad föredragande statsrådet anfört rörande grunderna för fortsatt statsbidrag till jordbrukskasserörelsen och tillstyrker i enlighet härmed beräknade anvisningar till dels revisionskostnader m. m. och dels förvaltningsbidrag.

Den i ämnet väckta motionen synes icke påverka bedömandet av ifrågasvarande anslagsfrågor och föranleder sålunda ej något utskottets särskilda uttalande.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

A. att riksdagen må för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa

1. till *Jordbrukets kreditkassor: Revision av jordbrukskasserörelsen m. m.* ett anslag av 53,000 kronor;

2. till *Jordbrukets kreditkassor: Förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen* ett förslagsanslag av 215,000 kronor;

B. att motionen II:255, i vad densamma hänvisats till jordbruksutskottet, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 6 mars 1942.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Eriksson, Granath, Gabrielsson, Jacob Hansson, Nils Olsson, Bondeson* och *Gottfrid Karlsson* samt

från andra kammaren: herrar *Andersson* i *Tungelsta*, *Ericsson* i *Sörsjön*, *Mäler*, *Carlström*, *Lundbom*, *Janson* i *Frändesta*, *Pettersson* i *Rosta* och *Jacobson*.
